

УДК 30.8(4/9):930:001.92:657.1:336.1

Лемішовська О. С.,

olesia.s.lemishovska@lpnu.ua, ORCID ID:0000-0002-5695-0924,

к.е.н. доц., доцент кафедри обліку та аналізу, Національний університет “Львівська Політехніка”, м. Львів

БУХГАЛТЕРСЬКА СФЕРА В АРХІТЕКТОНІЦІ ФІНАНСОВО-БАНКІВСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА ГАЛИЧИНИ У СЕРЕДИНІ ХІХ – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

***Анотація.** Наведено результати історико-гносеологічного аналізу змін у рахівничій практиці й формулюванні теоретичних засад бухгалтерського обліку в регіоні (“провінційна бухгалтерія”) внаслідок взаємопроникнення у цю сферу теоретичних положень і потреб управління суб’єктами банківсько-ощадної і фінансової діяльності. Актуальність дослідження обґрунтовується доцільністю з’ясування факторів генетико-еволюційного взаємовпливу цих сфер для оцінки бухгалтерської сфери в регіоні. Метою дослідження є розкриття значимості бухгалтерської інформації в управлінні банківсько-кредитними організаціями, її суспільно-економічної ролі та впливу регіональних фінансів на облікове вираження основних об’єктів управління закладами цієї сфери діяльності. Наведено фінансово-банківське середовище краю та проаналізовано положення окремих фінансових напрацювань, які знаходили вираз у бухгалтерській сфері. Дослідження ґрунтується на загальнонаукових принципах світоглядного плюралізму та діалектичного розуміння історичного процесу. В основу дослідження покладено міждисциплінарний підхід із використанням так званого “методу вузького вікна”, який дав змогу виокремити регіональні чинники впливу на бухгалтерську систему, хоча і зі значним рівнем інтуїтивності. Використані історико-генетичний та індуктивний методи забезпечили можливість оцінити внесок регіональних фінансово-економічних інституцій у розвиток бухгалтерської сфери краю. До отриманих результатів належать систематизація використовуваних в минулому принципів введення в систему обліку крайових фінансових розробок у сфері капіталу та його резервування, визначення доходів у системі кредитних спілок. Перспективами подальших досліджень слід вважати поглиблений аналіз і оцінку вироблених у досліджуваній період підходів до розробки рахівничих практик у системі кредитної кооперації та невеликих банківських установ, які можуть бути використані для подібного типу фінансових закладів, поява яких очікується з повоєнною відбудовою національного господарства України.*

Ключові слова: історіографія, бухгалтерський облік, фінансово-банківська сфера, територія Галичини, наукове пізнання.

Lemishovska O. S.,

olesia.s.lemishovska@lpnu.ua, ORCID ID: 0000-0002-5695-0924,

Ph.D, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Analysis, Lviv Polytechnic National University, Lviv

THE ACCOUNTING SPHERE IN THE ARCHITECTONICS OF THE FINANCIAL-BANKING ENVIRONMENT OF HALYCHYNA IN THE MIDDLE OF THE XIX TH - FIRST HALF OF THE XX CENTURY

***Abstract.** The results of the historical and epistemological analysis of changes in accounting practice and the formulation of the theoretical foundations of accounting in the region (“provincial accounting”) as a result of the interpenetration of theoretical provisions and management needs of subjects of banking, savings and financial activity are presented. The relevance of the research is justified by the expediency of finding out the factors of the genetic-evolutionary interaction of these spheres for the assessment of the accounting sphere in the region. The purpose of the study is to reveal the significance of accounting information in the banking management and credit organizations, its socio-economic role and the influence of regional finance on the accounting expression of the main objects of management of institutions in this field of activity. The financial and banking environment of the region is presented and the provisions of certain financial developments, which found expression in the accounting field, are analyzed. The research is based on general scientific principles of worldview pluralism and dialectical understanding of the historical process. The research is based on an interdisciplinary approach using the so-called “narrow window method”, which made it possible to single out regional factors of influence on the accounting system, although with a significant level of intuition. The used historical-genetic and inductive methods provided an opportunity to assess the contribution of regional financial and economic institutions to the development of the accounting sphere of the region. The obtained results include the systematization of the principles used in the past for entering into the accounting system of marginal*

financial developments in the field of capital and its reservation, determining income in the system of credit unions. Prospects for further research should be considered an in-depth analysis and evaluation of the approaches to the development of accounting practices developed during the research period in the credit cooperative system and small banking institutions, which can be used for a similar type of financial institutions, the appearance of which is expected with the post-war reconstruction of the national economy of Ukraine.

Key words: historiography, accounting, financial and banking sphere, territory of Halychyna, scientific cognition.

JEL Classification: M41, B15, N01

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-68-14>

Постановка проблеми. Еволюційні поступи теоретичного обліку і практики рахівництва в бухгалтерській історіографії пов'язуються з впливом інституційного середовища, передусім фінансово-кредитних інституцій та прикладної діяльності у цих сферах. Залучення такого пошукового компонента об'єктивно забезпечує розширення пізнавального поля бухгалтерської історіографії: “застосування інституційної теорії в облікових дослідженнях дозволяє розробити більш всеохоплюючу концептуальну основу для оцінки дослідницьких доказів” [1, с. 27].

Цей загальний для історичних бухгалтерських розвідок постулат має особливе значення при дослідженні еволюції обліку в державах, у яких практикувалася побудова рахівничих систем із крайовими особливостями: “забезпечення розуміння тонкощів організації і ведення обліку на певному етапі слід поєднувати з глибоким екскурсом розвитку економічних практик, приймаючи до уваги і локально-етнічні варіації” [2, с. 56]. У досліджуваній період імперативні норми передбачали делегування крайовим самоврядним інституціям право формулювати і впроваджувати у практику так звану “провінційну бухгалтерію”, тобто адаптовану до регіональних особливостей рахівничу систему (“Державне рахівництво для справ країв Австро-Угорської монархії”).

Крайові розробки у сфері фінансів і кредитно-банківської діяльності формулювали певні орієнтири для бухгалтерської системи регіональних суб'єктів господарювання: “положення в працях, які застосовувалися у цей період на західноукраїнських землях, є корисними і для застосування у сучасній практиці на кредитних та страхових товариствах” [3]. Наведені аргументації обґрунтовують актуальність і тематичну спрямованість пропонованої статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У тематичних історичних розвідках діяльності фінансових і банківських установ у Галичині науковці спираються й на низку фактологічних даних із бухгалтерської і ревізійної діяльності. З точки зору розглядуваної нами тематики відзначається, що бухгалтери-економісти краю “дотримуючись в обліку принципів німецької бухгалтерської школи, зробили і свій внесок у веденні обліку в кооперативах взаємного кредиту (кредитних спілок), банках тощо” [4].

Проведені розвідки з історії фінансової і банківсько-кредитної діяльності Галичини наводять факти формування своєрідної самобутньої регіональної фінансової думки, яка, безперечно, впливала й на побудову бухгалтерських систем різних господарських утворень краю. У науковому дослідженні М. В. Вербовим [5] наведено історіографію фінансово-кредитних інституцій краю – діяльність Крайового Союзу Кредитового з відзначенням позитивного впливу цієї інституції на організацію бухгалтерської і ревізійної діяльності кредитних кооперативних утворень.

У дисертаційному дослідженні І. Б. Гавліч [6] проаналізовано різні аспекти функціонування української кредитної кооперації у Східній Галичині й роль страхових товариств “Дністра” і “Карпаті” у кредитному забезпеченні кооперативного руху з наведенням функціональної ролі рахівничої діяльності в управлінських процесах. О. А. Бурунова дослідила розвиток кредитної системи Західної України за період із 1919 по 1939 р. з узагальненим наведенням окремих аспектів бухгалтерського відображення діяльності її суб'єктів [7].

У дослідженні щодо функціонування кооперативного банку “Земля” у Східній Галичині за період його діяльності (1907-1939 рр.) І. Ф. Янюк навів численні архівні джерела і документи, які розкривають значимість бухгалтерської і ревізійної роботи (внутрішнього контролю) в управлінні цим господарським утворенням банківського типу [8]. Суто бухгалтерські параметри досліджені в працях В. Є. Швеця [3; 9], у яких відзначаються вдалі ідеї практичної побудови рахівничої системи кредитними спілками в Галичині у тогочасний період і, зокрема, стосовно обліку ресурсів на цих господарських утвореннях.

Постановка завдання. Встановлено, що дослідження, в яких концептуальна ідея ґрунтується на гіпотезі взаємопроникнення знань досліджуваних теоретико-прикладних сфер, не проведені.

Мета статті полягає у розкритті взаємовпливу фінансово-економічних розробок та практичної діяльності кредитних закладів Галичини на особливості побудови регіональної бухгалтерської теорії і практики рахівництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. На досліджуваній території в означений період відбувалося формування так званих “крайових напрямків (або ліній)” фінансових знань. Правильність сформульованих постулатів у крайових фінансових

доктринах (конвенціях) підтверджувалася практикою, зокрема використовуваною у господарському і фінансовому управлінні бухгалтерською інформацією.

У тогочасних працях із обліку широко наводиться фінансова складова, а представники бухгалтерської сфери як члени фінансових інституцій виступали з публічними доповідями про взаємозв'язок фінансової науки і бухгалтерської практики, наприклад про категорію вартості в економіці і балансах [10]. Відомий у тогочасний період вчений Г. Ф. Симоненко розкрив цей взаємозв'язок наступним констатуванням: “управління і його право впливають із суспільного устрою та не можуть бути зрозумілі без науки про суспільство, у яку входять бухгалтерський облік та фінансова наука” [11, с.170].

У тогочасних підручниках із рахівництва вступними темами відзначалося, що “бухгалтерія належить до циклю економічних (господарських) дисциплін, які досліджують явища і постають на ґрунті господарської чинності людей” [12]; “не підлягає сумніву, що між бухгалтерією та національною економікою повинен бути дуже тісний зв'язок правила бухгалтерії можуть і повинні застосовуватись у національній економіці, і навпаки” [13, с. 5].

Для окреслення основних бухгалтерських об'єктів та ключових показників бухгалтерської звітності наведемо узагальнюючу панораму і функціональну характеристику окремих суб'єктів банківського і фінансового середовища краю. З приєднанням території західноукраїнських земель до Австрійської корони (1772 р.) набули розвитку різного роду ощадно-кредитні організації. У 1899 р. Крайовим сеймом у Львові було створено “Бюро патронату для позичково-ощадних кооператив”, діяльність якого (1899-1939 рр.) спрямовувалася на контроль (комплексні ревізії і тематичні перевірки) за діяльністю кредитних спілок.

Починаючи з 1826 р. на території краю (м. Львів) розпочала свою діяльність Австрійська ощадна каса, а пізніше була заснована Галицька ощадна каса, фундаторами якої виступили комунальні спілки (міські і повітові) та окремі меценати. Українська щадниця, заснована у 1906 р., також вносила різнохарактерність у середовищі фінансово-кредитної діяльності. Утворені в 1912 р. Галицька поштово-ощадна каса (філія віденської Поштової ощадної каси), а також центральна ощадна каса рільничих спілок та Львівська міська ощадна каса розширили мережу кредитних закладів у краю. Виходячи із змісту та параметрів діяльності кредитних організацій такого типу, бухгалтерський облік на них здійснювався за простою формою рахівництва.

У першій половині XIX ст. на території Галичини діяло багато дрібних приватних банківських фірм (“банківські доми”), які виокремилися з торгівлі і стали першою організаційною формою банківської справи. Вони функціонували у формі товариств із необмеженою відповідальністю: “поважний” Банкірський дім Натансон і Каллір;

Банкірський дім Озіяша Хоровіца; фірма Шеленберга та створений у 1874 р. банкірський дім Лілієн і Сокаль. Рахункові відділи цих домів мали підвідділи поточних рахунків і внесків, вексельний, комісійний (інкасовий), переказів; окремо був виділений відділ головного бухгалтера.

На досліджуваній території банківсько-фінансова діяльність у її “класичному” розумінні сформувалася в середині XIX ст. Бурхливий розвиток нафтової, соляної та інших видів промисловості й господарських галузей та розгортання кооперативного руху викликали потребу використання кредитних ресурсів. Входження зарубіжних компаній господарського типу додатково викликало потребу у створенні на території Східної Галичини широкої мережі спеціалізованих банківських структур, серед яких були й іноземні банки. У цей період діяльність банківських і кредитних установ була законодавчо регламентована, в т.ч. й щодо ведення бухгалтерського обліку і формування бухгалтерської звітності. Тобто водночас із розвитком фінансово-кредитної сфери виникали питання теоретичного формулювання і практичної організації адекватної для їх специфіки бухгалтерської системи.

Для розкриття потреби формулювання методів обліку тих чи тих найбільш актуальних для домінуючого виду банківської діяльності об'єктів та процесів наведемо коротку характеристику і “спеціалізацію” банківських установ. Так, наприклад, філія Австрійського Національного банку у Львові (1853) функціонувала як регіональне представництво Центральної кредитної установи монархії, здійснювала облік векселів. Приватні комерційні та деякі земельні банки розміщували частину своїх капіталів у його центральному управлінні чи відділеннях. Банк приймав лише оборотні векселі, які повинні були підтверджені бухгалтерськими даними про дійсний оборот товарів.

Крайовий господарський банк (Bank Gospodarstwa Krajowego. Oddział we Lwowie) заснований у 1883 р. як кредитна установа, що фінансувала розвиток промисловості в провінції та участь банку у створенні промислових підприємств. Тому важливим як для банку, так і його контрагентів було бухгалтерське відображення вартісного виразу капіталу. Архівні документи (опис 1. – спр. 3116) містять звіти банку (баланси) та його відділень за 1884-1918 рр., у яких широко наводиться інформація про капітал та його зміни [14]. Саме на матеріалах цього банку було розроблено крайову бухгалтерську (балансову) теорію з використанням інструментарію економетрії: “для мене є приємним обов'язком висловити мою щирю подяку австро-угорському банку у довголітній службі в якому мені створилася можливість накопичувати матеріал для цієї праці” [13].

Закономірно, що в цій розробці акценти виставлені на методах бухгалтерського відображення різних об'єктів, що презентують вартісну величину капіталу підприємства: “якщо майно складається з продуктивних активів, то такі активи являють собою капітал, непродуктивні активи перестають

бути майном капіталу, капітал щезає (зазнає редуції) і колишній актив, що втратив цінність для підприємства, вже не повинен рахуватися на балансі” [13]. У цій бухгалтерській розробці та деяких інших бухгалтерських працях із обліку в кредитних організаціях пропонувалися підходи до відображення в бухгалтерській системі об’єктів нематеріальної природи, методи створення чисельних видів резервів для страхування задіяного в господарську діяльність капіталу та його кредитного забезпечення.

Починаючи з 1924 р. і до Другої світової війни у Львові діяв Кооперативний банк “Земля”, створений на основі Парцеляційного товариства “Земля” (1907-1924 рр.). Основним видом діяльності цієї організації банківського типу була парцеляція маєтків, тобто поділ великих земельних ділянок на менші з метою їх подальшого продажу. Фінансові звіти і протоколи ревізійних комісій товариства, бухгалтерські книги та акти перевірок фінансово-господарської діяльності товариства Крайовим ревізійним союзом показують основні чинники змін у бухгалтерських методиках, що виникали через зміни економічних та господарських процесів [15]. Бухгалтерські і звітні документи цієї кредитної установи (оп. 1 – спр. 218 за 1878-1929 рр.) дають змогу не тільки розкрити соціально-економічний розвиток аграрного сектора Східної Галичини, а й сформулювати висновок про вплив соціально-економічного середовища регіону на зміст бухгалтерської діяльності.

Австрійський кредитний заклад для торгівлі і промислу (Filiale der K. k. priv. usterreichischen Gredit – Anstalt fir Handel und Gewerbe in Lemberg) діяв упродовж 1878-1929 рр. [16]. Галицький народний банк (1910, м. Львів) здійснював обслуговування сільського господарства і торгівлі. У Львові в системі української кооперації було започатковано діяльність “Земельного Банку Гіпотечно-го” (1910 р.), який здійснював кредитування дрібних землевласників, а також виконував різні фінансові операції, надавав позики під заставу землі та брав на зберігання цінні папери. Збережені в архівах протоколи загальних зборів акціонерів і звіти про діяльність наведених банківських установ підтверджують важливість обговорення доцільних принципів і методів складання балансів, побудови бухгалтерських книг як безпосередньо в цих банках, так і в їх клієнтів.

Крім наведених, на території Східної Галичини в різні періоди діяли й інші банки: “Bank Naftowy. Spylka akcyjna we Lwowie” (1880-1939 рр.); “Panstwowy Bank Rolny. Oddzial we Lwowie” (1894-1939 рр.); “Polski Bank Przemyslowy we Lwowie” (1910-1938 рр.); “Powszechny Bank Zwizkowy w Polsce. Oddzial we Lwowie” (1914-1940 рр.); “Powszechny Bank Kredytowy. Oddzial we Lwowie” (1921-1943 рр.); “Union-Bank” w Wiedniu. Filia we Lwowie (1921-1943 рр.) та ін. Ці банківські установи мали різний напрям профільної діяльності і, відповідно, різними в кожному з них були акцен-

ти стосовно бухгалтерських об’єктів та їх відображення для потреб фінансового управління ними.

Паралельно з ними в системі кооперації утворювалися численні установи банківського типу, які переважно функціонували у формі кредитних спілок. Кредитна діяльність у формі кооперативних спілок була типовою для східно-галицького кооперативного руху як в австро-угорський, так і польський періоди, оскільки кредит був важливою (в багатьох випадках визначальною) умовою діяльності кооперативних утворень. У 1867 р. на підставі постанови Сейму було засновано Привілейований Селянський Заклад Кредитовий (“Рустикальний банк”), а в 1876 р. “Polska Spółdzielnia Kredytowa we Lwowie”. У пізніший період був створений Єврейський кооперативний банк (Jydowski Bank ydzielczy. Centrala we Lwowie – 1924-1939 рр.).

Зростання чисельності кредитних спілок зумовило створення у 1899 р. Крайового Союзу Кредитового, який об’єднав і підпорядкував собі значну частину українських кредитних кооперативів. Роль цього інституційного утворення, крім вироблення принципів фінансового управління в межах союзу, полягала в організації відповідної до профільної діяльності рахівничої системи, проведенні ревізій і перевірок правильності організації облікового процесу. В подібний спосіб створювалися й об’єднання польських і єврейських кредитних закладів (наприклад, Польський кредитний кооператив у Львові, який діяв у період з 1876 по 1939 р.). У системі кредитної кооперації висувалися інші підходи до фінансового управління, а тому й за іншими принципами формувалася рахівнича практика, підпорядковуючись потребам забезпечення в цій системі інформації, необхідної для управлінських цілей.

На вирішення окремих проблемних аспектів бухгалтерської сфери для крайової банківсько-кредитної системи впливали окремі з положень праць членів Польського економічного товариства (Polskie towarzystwo ekonomiczne we Lwowie): Ліона Білінського (“Студія над податком від доходів” (Львів, 1870); Гломбінські Станіслава (“System nauki skarbowej a w szozegotnosci, nauki o podatkach”) (Lwyw, 1886); Грабські Станіслава “Rozwoj teorii wartosci” (Lwyw, 1894). Матеріали цих та інших праць були “вступними” у багатьох тогочасних навчальних посібниках із бухгалтерського обліку, знаходили застосування при організації адекватної для крайових управлінських потреб практичної бухгалтерії.

Посібники і підручники з банківського обліку, що містили у собі “виклад фінансової науки” та приклади з практики діяльності установ банківсько-кредитного типу банківських (табл. 1), використовувалися для підготовки працівників бухгалтерського профілю в закладах академічної освіти (торгівельних школах і академіях) та в системі кооперативного шкільництва; їх використовували бухгалтери на практиці банківського сектора та кредитних спілок.

Підручники і посібники з банківського обліку	
Для торгівельних шкіл і академій	
1. Jaziorski W. Nowe metody księgowości i organizacji pracy bankowej. - Lwow – Warszawa: Książnica-Atlas, zjednoczone zakładu kartograficzne i wydawnicze tow. naucz. szkol sredn. i wyisz. – SP. AKC, 1929.	
2. Barc A. Buchalteria podwójna w zastosowaniu do handlu, bankierstwa, fabryki i gospodarstwa wiejskiego. - Warszawa: Drukarnia Józefa Węckiego, 1834.	
3. Góra Witold. Bilanse. Studja ekonomiki prywatnej / Góra. - Lwów – Warszawa: Książnica t-wa Nauczycieli szkół wyższych, 1920. – 215 s.	
Для кредитних спілок	
1. Кормош Теофіль. Практичний підручник для товариств задаткових, оснований на підставі закону з дня 9/IV.1873/. – Перемишль, 1895. – 292 с.	
2. Стефчик Ф. Підручник для спілок ощадності і позичкової системи Ф. Райфайзена. – Львів, 1900. – 330 с.	
3. Івасюк Іван. Рахівництво кредитових товариств: форми рахівничих книг Ощадно – Позикового Товариства, збірник задач для вправ по рахівництву кредитів кооперативів. – Подєбради: Видавниче товариство при Українській Господарській Академії в Ч. – С.Р., 1924. – 91 с.	
4. Івасюк Іван. Банкова справа: бланки по операціях, рахівництву та діловодству. - Українська Господарська Академія в Ч. – С.Р: Подєбради, 1925. – 205 с.	
5. Тварецький Л. Підручник для кас Стефчика. – Львів: Друкарня патронату рільничих кооператив, 1928. – 240 с.	
6. Павлюк Мануїл. Порадник у книговодстві кредитових кооперативів. – Львів: РСУК, 1930. – Ч. 1. – 78 с.	

Ураховуючи зміни в імперативних приписах щодо регулювання кредитної та ощадно-банківської діяльності в державних утвореннях та зміни у фінансово-економічному середовищі регіону, інституційними утвореннями як додаток до матеріалів підручників видавалися різного виду інструкторські й методичні поради та просвітницькі матеріали. Вони мали за мету адаптувати до нових умов організацію управління кредитними ресурсами та практику рахівництва. Наведемо деякі з тих, що розкривали організаційний аспект кредитних спілок, в т. ч. місце і функцію бухгалтерської служби: “Статут товариства взаємних ubezpieczeń “Дністеръ въ Львові” (Львовъ: НТШ, 1892); “Про каси позичкові”. З статуту товариства каси позичкової “Власна помочъ” (Левицький К., Львів. – 1889).

До порадиноків загальноекономічного характеру належали: “Про сільські каси позичкові і щадниці” (Левицький К. – Львів: Коштом і заходом товариства «Просьвіта», 1894); “Спілки для ощадності і позичок” (системи Райфайзена) (Новаківський М. – Львів: Коштом і заходом Товариства «Просьвіта». Зь друкарні Наукового Товариства імені Шевченка, 1900); “Сільськогосподарський кредит” (Луцький О. – Львів: Ревізійний союз українських кооперативів, 1939). До інструктивних матеріалів із наведенням методів рахівництва належали: “Організація і праця української райфайзенки. Поучення як закладати і вести місцеві щадничо-позичкові каси” (Коберський К. – Львів: Ревізійний Союз Українських кооператив, 1930); “Порадник як закладати каси позичкові і поради (райфайзенки)” (Смаль-Стоцький С. – Чернівці: Друкарня тов-ва “Руська Рада”, 1900).

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. В оглядовому майбутньому очікується зміна світової архітектури фінансової системи, зокрема пониження домінування глобальних принципів і впровадження національно-регіональних засад організації фінансової і банківської діяльності. Повоєнна відбудова національного господарства України зумовить створення нового типу фінансових і кредитних утворень, які потребуватимуть адекватної до специфіки їх діяльності системи бухгалтерського обліку. При формулюванні теоретичних засад і практичних методів бухгалтерського відображення їх діяльності доцільними можуть стати вироблені в минулому підходи до розробки рахівничих практик в системі кредитної кооперації та невеликих банківських установ вузького профілю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корягін М. В., Куцик П. О. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності : монографія. Київ : Інтерсервіс, 2016. 276 с.
2. Козлова М. О. Взгляд из Украины на проблемы истории бухгалтерского учета как учебной дисциплины. *Международный бухгалтерский учет*. 2013. № 25. С. 47–56.
3. Швец В. С. Розвиток обліково-аналітичних систем суб'єктів господарювання в Україні : монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 448 с.
4. Даньків Й. Я., Остап'юк М. Я. Історичні аспекти становлення і розвитку бухгалтерської науки в Україні кінця XVIII початку XXI століть. *Науковий вісник Житомирського державного технологічного університету*. Серія “Економічні науки”. 2009. №1 (47). С. 86-93.

5. Вербовий М. В. Фінансово-кредитні інституції національного господарського руху в Західній Україні впродовж 1848-1939 рр. : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.01.04. – Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України, 2005. 19 с.

6. Гавліч І. Б. Українська кредитна кооперація у Східній Галичині (остання третина XIX ст. – 1914 р.) : дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2010. 241 с.

7. Бурунова О. А. Розвиток кредитної системи Західної України (1919-1939) : дис. ... канд. екон. наук: 08.00.01. – Державна навчально-наукова установа “Академія фінансового управління”, Київ, 2012. 204 с.

8. Янюк І. Ф. Діяльність кооперативного банку “Земля” у Східній Галичині (1907–1939 рр.) : дис. ... кандидата історичних наук: 07.00.01. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2018.

9. Швець В. Є. Досвід організації обліку ресурсів кредитними спілками в Галичині. *Вдосконалення обліку, аудиту і аналізу* : матеріали всеукраїнської наук.-метод. конференції з міжнародною участю (12-15 травня 2009 р.). Видавництво НТУ, 2009. С. 105-108.

10. Tomanek F. Wartość w economice a w bilansach: Streszezenie wykładu inauguracyjnego, wygłoszonego w dniu 16 października 1932 r. w wyższej szkole handlu zagranicznego we Lwowie. Odbitka z księgi zbiorowej p.t.: “Życie gospodarcze a ecjnymika społeczna”. (Vols. 2). Lwow : Biblioteki Polskiego Towarzystwa Economicznego we Lwowie.

11. Симоненко Г. Ф. Политическая экономия в ее новейших направлениях: обзор и критическая оценка учений главных представителей современной экономической науки, особенно новоисторической школы. Варшава, 1900. 498 с.

12. Горбачевський В. Курс бухгалтерії. Мюнхен, 1946. 115 с.

13. Ciompa P. Grundrisse einer ökonometrie und die auf der nationalökonomie aufgebaute natürliche theorie der buchhaltung. – Verlag des Handelsschulvereines in Lemberg: Druck von Artur Goldman in Lemberg, 1910. 202 p.

14. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Ф. 434. Крайовий господарський банк. Львівське відділення.

15. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Ф. 845. Кооперативний банк “Земля”, м. Львів (1924-1939 рр.). Парцеляційне товариство “Земля” (1907-1924 рр.).

16. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Ф. 574. Австрійський кредитний заклад для торгівлі і промислу. Львівська філія.

REFERENCES

1. Koriahin, M. V. and Kutsyk, P. O. (2016), *Problemy ta perspektyvy rozvytku bukhholders'koi zvitnosti : monohrafiia*, Interservis, Kyiv, 276 s.

2. Kozlova, M. O. (2013), *Vzghliad yz Ukrayny na problemy ystoryy bukhholderskoho ucheta kak uchebnoj dystsyplyny*, *Mezhdunarodnyy bukhholdersky uchet*, № 25, s. 47–56.

3. Shvets', V. Ye. (2010), *Rozvytok oblikovo-analitychnykh system sub'ektiv hospodariuvannia v Ukraini : monohrafiia*, Vydavnychyj tsentr LNU imeni

Ivana Franka, L'viv, 448 s.

4. Dan'kiv, J. Ya. and Ostap'iuk, M. Ya. (2009), *Istorychni aspekty stanovlennia i rozvytku bukhholders'koi nauky v Ukraini kintsia XVIII pochatku XXI stolit'*, *Naukovyj visnyk Zhytomyr'skoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriiia “Ekonomiczni nauky”*, №1 (47), s. 86-93.

5. Verbovyj, M. V. (2005), *Finansovo-kredytni instytutsii natsional'noho hospodars'koho rukhu v Zakhidnij Ukraini vprodovzh 1848-1939 rr. : avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.01.04. – Instytut svitovoi ekonomiky ta mizhnarodnykh vidnosyn NAN Ukrainy*, 19 s.

6. Havlich, I. B. (2010), *Ukrains'ka kredytna kooperatsiia u Skhidnij Halychyni (ostannia tretyna KhIKh st. – 1914 r.) : dys. ...kand. ist. nauk: 07.00.01. Ternopil's'kyj natsional'nyj ekonomichnyj universytet, Ternopil'*, 241 s.

7. Burunova, O. A. (2012), *Rozvytok kredytnoi systemy Zakhidnoi Ukrainy (1919-1939) : dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.01. – Derzhavna navchal'no-naukova ustanova “Akademiia finansovoho upravlinnia”*, Kyiv, 204 s.

8. Yaniuk, I. F. (2018), *Diial'nist' kooperatyvnoho banku “Zemlia” u Skhidnij Halychyni (1907–1939 rr.) : dys. ... kandydata istorychnykh nauk: 07.00.01. – Ternopil's'kyj natsional'nyj pedahohichnyj universytet imeni Volodymyra Hnatiuka, Ternopil'*.

9. Shvets', V. Ye. (2009), *Dosvid orhanizatsii obliku resursiv kredytnymy spilkami v Halychyni*, *Vdoskonalennia obliku, audytu i analizu* : materialy vseukrains'koi nauk.-metod. konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu (12-15 travnia 2009 r.), Vydavnytstvo NTU, c. 105-108.

10. Tomanek F. Wartość w economice a w bilansach: Streszezenie wykładu inauguracyjnego, wygłoszonego w dniu 16 października 1932 r. w wyższej szkole handlu zagranicznego we Lwowie. Odbitka z księgi zbiorowej p.t.: “Życie gospodarcze a ecjnymika społeczna”. (Vols. 2), Lwow : Biblioteki Polskiego Towarzystwa Economicznego we Lwowie.

11. Symonenko, H. F. (1900), *Polytycheskaia ekonomyia v ee novejsykh napravleniakh: obzor y krytycheskaia otsenka uchenyj glavnykh predstavitelej sovremennoj ekonomycheskoj nauky, osobenno novoystorycheskoj shkoly*, Varshava, 498 s.

12. Horbachev's'kyj V. (1946), *Kurs bukhhal'terii*, Miunkhen, 115 s.

13. Ciompa P. (1910), *Grundrisse einer ökonometrie und die auf der nationalökonomie aufgebaute natürliche theorie der buchhaltung. – Verlag des Handelsschulvereines in Lemberg: Druck von Artur Goldman in Lemberg*, 202 r.

14. Tsentral'nyj derzhavnyj istorychnyj arkhiv Ukrainy, m. L'viv. F. 434. Krajovyy hospodars'kyj bank. L'viv's'ke viddilennia.

15. Tsentral'nyj derzhavnyj istorychnyj arkhiv Ukrainy, m. L'viv. F. 845. Kooperatyvnyj bank “Zemlia”, m. L'viv (1924-1939 rr.). Partseliatsijne tovarystvo “Zemlia” (1907-1924 rr.).

16. Tsentral'nyj derzhavnyj istorychnyj arkhiv Ukrainy, m. L'viv. F. 574. Avstrijs'kyj kredytnyj zaklad dia torhivli i promyslu. L'viv's'ka filiiia.

Стаття надійшла до редакції 21 липня 2022 року